

NEDERLAND LEEST JUNIOR HANDLEIDING LEERKRACHTEN GROEP 7&8 EN VMBO 1-2

DE REGELS VAN DRIE MARJOLIJN HOF

Met Nederlands Leest Junior kunnen je leerlingen zich verdiepen in het ontroerende en humoristische boek *De regels van drie* van Marjolijn Hof. Aan de hand van dit boek gaan leerlingen met elkaar in gesprek over het thema van Nederland Leest Junior: *oud worden, jong blijven*. Deze handleiding bestaat uit drie delen:

1. Praten over het verhaal en over de leeservaringen van leerlingen.
2. Een Lagerhuisdiscussie naar didactiek van *Discussieren Kun Je Leren*: in deze les van 90 minuten leren leerlingen stap voor stap een mening te vormen en met elkaar in gesprek te gaan. De handleiding doorloopt het hele proces om een goede discussie te voeren met de klas. De stelling die centraal staat is: *Het is belangrijk dat jonge en oude mensen elkaar vaker ontmoeten*.
3. Suggesties voor creatieve verwerking en verder lezen.

Handleiding leerkrachten

DEEL 1

PRATEN OVER HET BOEK

ORGANISATIE

Keuze uit verschillende opdrachten

NODIG

- Werkblad 1
- Blanco kaartjes
- Het artikel 'Stimuleer korte boekgesprekken'
- Wit papier
- Eventueel kaartjes van Chambers
- Gebruik slide 1t/m 5 van de digibordpresentatie

WERKVORMEN

- De gedachten van Twan
- Verschillende perspectieven
- Korte boekgesprek & Speeddate
- Kaartjesspel & Chambers

Lees met de hele klas het boek *De regels van drie* van Marjolijn Hof. Samen praten en denken over het boek geeft kinderen een kans om hun mening, interpretatie en beleving over het verhaal te delen. Het vergroot leesplezier en versterkt onder andere taalvaardigheid, fantasie en redeneren. Hieronder staan drie werkvormen beschreven die je kunt gebruiken om samen over het verhaal te praten in te gaan op de verschillende personages en perspectieven.

Handleiding leerkrachten

START OPDRACHT

Lees een zelfgekozen fragment uit *De regels van drie* voor. Kies een stukje dat je heeft geraakt, omdat je het grappig, mooi, verdrietig of herkenbaar vond.

Vertel: “Ik ga jullie een stukje uit het verhaal voorlezen dat ik speciaal vind. Na het voorlezen vertel ik waarom.”

Vertel wat het fragment met je doet. Vraag aan leerlingen of ze ook een bepaald stuk uit het verhaal speciaal vinden. Vraag twee leerlingen het stukje voor te lezen.

Vertel: “We gaan met verschillende opdrachten verder praten over het boek. We beginnen eerst met het verhaal zelf, daarna gaan we met elkaar discussiëren.”

1A. DE GEDACHTEN VAN TWAN

De eerste opdracht heeft het doel verhaalbegrip te vergroten en gezamenlijk samen te vatten.

Vertel: “Twan heeft helemaal geen zin om bij opi Kas op de kamer te slapen. Hij vindt het zelfs een beetje eng. Wie is de oude man die piept en kraakt? Aan het einde van het verhaal hebben Linde, Twan en opi Kas samen een bondje. Wat is er veranderd? Hoe is dat gebeurd? Dat gaan we uitpluizen.”

- Deel werkblad 1 uit in de klas.
- Vraag leerlingen in vierkant 1 te schrijven hoe Twan aan het begin van het verhaal over opi Kas denkt. Wat zegt en denkt hij over opi Kas?
- Vraag leerlingen daarna in vierkant 2 te schrijven hoe Twan aan het einde van het verhaal over opi Kas denkt. Laat leerlingen uitwisselen en aanvullen.
- Vraag leerlingen daarna in groepjes de gedachtenwolkjes, en spreekvakjes en hartjes in te vullen: wat is er gebeurd in de tussentijd? Wat is er gebeurd? Wat heeft opi Kas verteld? Wat heeft de gedachten van Twan beïnvloed?

1B. VERSCHILLENDE PERSPECTIEVEN

Teken vijf vlakken op het bord en vraag leerlingen vijf vakken te tekenen op hun blad. Bovenaan ieder vlak schrijven zij een personage uit het boek:

Twan	Linde	moeder	oma	opi Kas
.....
•	•	•	•	•
•	•	•	•	•
•	•	•	•	•
•	•	•	•	•

Gebruik de werkvorm *denken-delen-uitwisselen*:

Denken: stel een vraag, laat leerlingen deze vraag beantwoorden. Zij vullen per personage in wat zij weten.

Delen: vragen leerlingen in tweetallen uit te wisselen en elkaar te helpen de informatie aan te vullen.

Uitwisselen: vraag klassikaal een aantal leerlingen te vertellen wat zij over deze persoon weten?

Vraag 1: Wat weet je over deze persoon? (Eigenschappen, interesses, uiterlijk?)

Vraag 2: Wat wil deze persoon in IJsland? Vraag klassikaal door: zijn er 'botsende'/tegenstrijdige wensen? Weten de verschillende personages van elkaar wat ze willen? Praten zij met elkaar?

Vraag 3: Hoe denkt deze persoon over 'oude' mensen/ouderdom?

Vraag 4: Op wie lijkt je het meest? Vraag klassikaal door: Ken je iemand anders in jouw familie die lijkt op één van deze personen?

1C. HET KORTE BOEKGESPREK

Met het korte boekgesprek kun je met de hele klas de leeservaring en beleving bespreken. Je kiest één dimensie en één centrale vraag. Omdat de hele klas één vraag bespreekt, kun je echt de diepte in.

De dimensies zijn **beleven**, (**ver**)**kennen**, **denken** en **dwalen** (zie het artikel [Het korte boekgesprek](#) van Erna van Koeven en Marinka Adamsky).

Je kunt het korte boekgesprek op verschillende manieren uitvoeren. Een speeddate is een leuke vorm: maak een kring met stoelen voor de helft van de kinderen in de klas. De helft van de kinderen neemt plaats. De andere helft is de draaiende cirkel en schuift steeds een rondje door.

Handleiding leerkrachten

Kies een dimensie. Doe zelf (hardopdenkend) voor hoe jij de vraag zou beantwoorden. Eindig met de vraag voor de leerlingen "Wat voelde jij na het lezen van het verhaal?" of "Is er een personage in het boek waar je op lijkt?"

BELEVEN	(VER)KENNEN	DENKEN	DWALEN
Wat past bij jouw boek: spannend, verdrietig, grappig of nog iets anders	Wat wist je al over wat je in het boek las?	Met wie in het boek zou je vrienden willen zijn en met wie niet?	Wat maakt jouw boek speciaal?
Hoe voelde je je na het lezen van je boek?	Wat wist je nog niet en heb je geleerd?	Wie zou je zelf graag willen zijn in het boek en hoe zou jij je gedragen?	
	Wat zou je nog willen leren?	Wie zou je niet willen zijn en waarom niet?	

- Vraag de kinderen in tweetallen om de beurt de vraag te beantwoorden.
- Zet een timer op 1 minuut.
- Na 1 minuut draaien leerlingen door en krijgen zij een nieuwe vraag uit dezelfde dimensie.
- Na een paar keer draaien verzamel je: Wat heb je van de ander gehoord?

Je kunt ook de **vragenkaartjes van Chambers** gebruiken om leesbeleving te bespreken. Kijk voor een handleiding en de kaartjes op: [VRAGENSPEL VAN CHAMBERS - Onderwijsdatabank](#)

DEEL 2

LAGERHUISDISCUSSIE

DE STELLING:

HET IS BELANGRIJK DAT OUDE EN JONGE MENSEN ELKAAR VAKER ONTMOETEN.

AAN WELKE DOELEN WERK JE MET DEZE LES?

Referentiekader taal, mondelinge vaardigheden

Gesprekken algemeen

- De leerling kan initiatief nemen om gesprekken aan te gaan in kleine en grote groepen. De leerling kan de hoofdpunten volgen, kan de eigen mening verwoorden en onderbouwen met argumenten in een grotere groep.

Luisteren algemeen

- De leerling kan wat hij hoort koppelen aan eigen gevoelens, ervaringen en andere dingen die hij kent, weet en gezien heeft.
- De leerling kan een koppeling leggen tussen de inhoud van de beluisterde tekst en eigen ervaringen.
- De leerling kan kritisch luisteren naar mondelinge informatie en meningen.
- De leerling kan informatie en meningen interpreteren voor zover deze dicht bij de leerling staan.

Sociaal-emotioneel en burgerschap

De leerling heeft een mening over de stelling en wordt aangezet tot nadenken en praten over:

- Ouder worden
- Vooroordelen en aannames
- Familiebanden en culturele verschillen
- Gelukkig leven
- Autonomie

Democratische cultuur (3.1):

Leerlingen leren hun mening onderbouwd te uiten en anderen daar in discussie, debat of dialoog van te overtuigen. En hoe verschillen van inzicht, waarden, overtuigingen, belangen en emoties niet altijd overbrugd kunnen of hoeven worden.

In de PowerPoint staan alle slides voor het uitvoeren van de Lagerhuisdiscussie.

De PowerPoint ondersteunt deze les, open deze aan het begin van de les op het digi-bord, hier staan de stellingen met beelden, maar ook de spelregels.

ORGANISATIE

De les duurt minimaal 90 minuten

NODIG

- PowerPoint
- Rood/groene kaartjes
- [Spelregels](#)

WERKVORMEN

- Energizer(tweepraat)
- Groepsgesprek
- Groen/rood
- Lagerhuisdiscussie

SPELREGELS

- Luister naar elkaar.
- Laat elkaar uitpraten.
- Zeg: ik vind... omdat...
- Geef voorbeelden.
- Probeer ieders standpunt te begrijpen.
- Houd rekening met gevoelens.
- Accepteer dat je het niet altijd eens bent.
- Wees je bewust van je stemgebruik en lichaamstaal.

Basisbegrippen

De mening	Ik vind...
Het argument	Omdat...
Het feit	Een te controleren waarheid.
Fictie	Niet echt, verzonnen.
De discussie	Een gesprek waarin mensen het met elkaar oneens zijn en elkaar proberen te overtuigen.
Overtuigen	De ander met argumenten overhalen om hetzelfde te vinden als jij.
Feedback geven	Vertellen of je iets goed vindt of dat iets beter kan.

Belangrijke begrippen bij het thema

Het verzorgingstehuis	Een instelling waar ouderen wonen omdat ze verzorging nodig hebben die thuis niet kan worden geboden.
De familiebanden	De relaties tussen familieleden. (De relaties kunnen hecht of minder hecht zijn.)
De verantwoordelijkheid	De verplichting om ervoor te zorgen dat iets goed verloopt.
De autonomie	De vrijheid om zelf beslissingen te kunnen nemen
De ouderdom	De laatste levensfase, vaak vanaf 65 jaar genoemd.

ALGEMENE TIPS VOOR DE LEERKRACHT:

In deze lessen volgen opdrachten zich in een rap tempo elkaar op. Leg de nadruk op datgene waar de leerlingen op 'aan gaan' en zorg dat je i.i.g. 25 minuten voor het einde van de les met de leerlingen ruimte maakt voor de discussie. Tijdens de discussie hoef je niet alle subvragen te stellen. Volg kinderen en stel alleen vragen als de discussie stilvalt of je het gesprek wilt verdiepen. Andere tips:

- *Stimuleer zoveel mogelijk interactie tussen leerlingen. Vat samen en laat conclusies uit de groep komen.*
- *Voorkom het controleren van kennis van de wereld, focus op (lees)ervaringen, zodat alle leerlingen iets kunnen inbrengen.*
- *Speel zoveel mogelijk vragen van leerlingen terug naar de groep.*
- *Bied begeleiding bij uitbreiding van kennis van de wereld; deel kennis indien gevraagd, bespreek de bron en de betrouwbaarheid van verschillende bronnen.*
- *Maak gebruik van de moraal van de groep en onderzoek/ maak bewust van waar hun mening vandaan komt.*
- *Neem tijdens de verdiepingsfase de rol aan van 'de neutrale debatleider' en houd de eigen mening zoveel mogelijk voor je.*
- *Ga op zoek naar gemeenschappelijkheid en nodig uit dat de leerlingen met oplossingen komen.*
- *Wil je de les opdelen in stukken? Las dan een pauze in na de beeldvormingsfase.*

1. OPZETFASE

In de opzETFase bespreek je de doelen, introduceer je het thema en bespreek je het woordcluster

Vertel: “We gaan vandaag met elkaar discussiëren”. Vertel kort hoe de **structuur** van deze les eruit ziet: “We doen eerst een aantal opdrachten, daarna voeren we een discussie.”

Bespreek: “Wie discussieert er veel, waarover en met wie? Waarvoor is een discussie nuttig? Wat is het verschil tussen een goede discussie en een ruzie?”

Laat de **spelregels** zien en vraag leerlingen een spelregel te kiezen: “Welke spelregel vind je het belangrijkste voor deze les? Waarom?” Kies democratisch één spelregel. Dit wordt het procesdoel van de les.

Lees het fragment voor of bespreek in interactie

Wijs de woorden aan op de ppt:

“Het ging niet goed met op Kas. ‘Hij heeft elke dag hulp nodig’ zei oma. ‘En Svanna is gewoon iemand uit het dorp. We kunnen haar niet laten zorgen voor de oude man die... nou ja, bij onze familie hoort.’ (p.19)

De tweeling Twan en Linde zijn met hun moeder en oma mee naar IJsland om op Kas op te halen. Opi Kas is ruim negentig jaar en kan, volgens anderen, niet goed meer voor zichzelf zorgen. Oma en mama voelen zich verantwoordelijk om op Kas mee te nemen naar huis. Als je je verantwoordelijk voelt, dan voel je je verplicht om ervoor te zorgen dat iets goed verloopt. Dat gevoel van verantwoordelijkheid komt bij oma en mama door de familiebanden, de relatie die je met je familieleden hebt.

Opi Kas denkt daar anders over. Hij zegt: “Zo is het. Ik ben oud en dan raak je aan het idee gewend, zie je. Bijna op, mij best. Maar daar hoeft niemand zich mee te bemoeien.”(p. 44) Opi Kas wil autonomie behouden. Autonomie is de vrijheid om zelf beslissingen te kunnen nemen. Opi kas wil autonomie over zijn leven én over het einde van zijn leven. Hij is niet bang voor de dood en vertrekt het liefst de bergen in. Mama en Oma zijn echter van plan op Kas mee te nemen naar een verzorgingstehuis, een plek waar ouderen wonen die daar verzorging of verpleging krijgen die ze thuis niet meer kunnen krijgen. Wie heeft er gelijk? Verdient op Kas autonomie? Herken je dit verhaal uit je eigen familie? Heb jij oudere familieleden? Praten jullie met elkaar over ouder worden?

Handleiding leerkrachten

Er bestaan veel verschillende meningen en gewoonten over ouder worden. In deze les gaan we met elkaar discussiëren over de stelling: *het is belangrijk dat oude en jonge mensen elkaar vaker ontmoeten*. Als je discussieert, probeer je de andere te overtuigen van jouw mening. Je mening is wat je vindt. Je kunt je mening onderbouwen met een argument, de reden waarom je iets vindt. Dus: ik vind, omdat. In een discussie is het belangrijk feiten en meningen goed uit elkaar te halen. Een feit kun je controleren. Bijvoorbeeld: Veel mensen die ouder worden krijgen grijs haar. Een mening is wat je vindt. Het woord 'oud' zorgt meteen al voor discussie: want, wanneer is iemand 'oud'?

OPDRACHT 1. ENERGIZER (5 MIN):

Vertel: "Dat gaan we nu meteen even in de groep peilen. Wanneer is een persoon 'oud' volgens jou en waarom?"

Leg uit:

Tweespraak: verdeel de leerlingen in A en B.

A vertelt, B luistert.

A maakt de zin af: "een persoon is oud als..."

Vraag daarna aan B: wat heb je gehoord? Ben je het eens?

Wissel van rol.

Bespreek samen: is er een conclusie in de klas? Zijn er overeenkomsten of juist verschillen over wat jullie 'oud' noemen? Is ouderdom gekoppeld aan een leeftijd? Of uiterlijk? Of gedrag? En wanneer is iemand dan 'jong'? En is dat een feit of een mening?

OPDRACHT 2. FEITEN EN MENING (5 MIN)

We gaan verder oefenen met feiten en meningen. Een feit kun je controleren. Een mening is wat je vindt.

Zeg: "Ga staan als je een feit kent over ouderdom." Geef een aantal leerlingen het woord. Controleer met elkaar of het echt feiten zijn. Hoe weet je dat?

Zeg: "Ga staan als je een mening hebt over oudere mensen."

Reageer op de meningen. Zijn de meningen positief of hoor je ook negatieve vooroordelen? Daag leerlingen uit ook een argument te noemen.

Licht eventueel toe: een vooroordeel is een (vaak negatief) oordeel dat je over een groep mensen hebt, zonder dat je het zeker weet of dat je de

persoon kent. Een vooroordeel is bijvoorbeeld dat mensen boven de 80 jaar niets meer ondernemen en alleen achter de geraniums zitten. Is dat een feit? Wat doet een vooroordeel met mensen?

Tijd over? Bespreek de vraag: is het een belediging als je iemand 'oud' noemt? Of juist een compliment?

2. BEELDVORMINGSFASE

In de beeldvormingsfase halen leerlingen voorkennis op en vergroten leerlingen hun kennis van de wereld

OPDRACHT 3: FAMILIEBANDEN (10 MIN)

Lees het fragment:

"We moeten opi Kas gaan halen," zei mama. We, dat waren oma en mama, dacht ik eerst, maar mama zei een paar dagen later dat Linde en ik er ook bij hoorden. 'Ik begrijp echt niet waarom Twan en ik mee moeten,' zei Linde. 'Omdat het beter is,' zei mama. 'We hopen dat opi Kas blij zal zijn als hij ons ziet. Zijn hele familie! Zijn dochter, zijn kleindochter én zijn achterkleinkinderen! Opi Kas moet zich welkom voelen, daar gaat het om.' 'We denken dat hij dwars gaat liggen,' zei oma. 'Dáár gaat het om.' 'Dus we moeten slijmen,' zei Linde. 'Welnee,' zei mama. 'Toch wel,' zei oma. 'Maar zo erg is dat niet.' 'Slijmen mag je het niet noemen,' zei mama. 'Het gaat om familiebanden.' 'Welke familiebanden?' zei Linde. 'Ik ken opi Kas niet eens!' 'Hij is hier een keer geweest. Speciaal voor jullie.' 'Dat telt niet mee,' zei ik. 'Dat is veel te lang geleden. Daar herinner ik me niets meer van.' 'Helemaal niets,' zei Linde. 'Ik denk dat het belangrijk is,' zei mama. 'En dat we meer kans hebben als we met z'n allen gaan.'" (p.19)

Wat weet je over de familiebanden in familie van Twan?

Bespreek klassikaal:

- Uit wie bestaat de familie?
- Wat weet je over de banden/relaties tussen de personen?
- Hoe gaan zij met elkaar om? Hoe vaak zien zij elkaar?
- Wat is het verschil van mening? Praten ze daar met elkaar over?

Verdeel de klas in groepjes van 4 leerlingen. Zet de klok op 6 minuten. Vraag groepjes met elkaar in gesprek te gaan over hun familiebanden. Verdeel eventueel de rol van voorzitter (die zorgt dat iedereen de beurt krijgt).

Handleiding leerkrachten

- Hoe zit jouw familie in elkaar? Hoe vaak zien jullie elkaar?
- Waar wonen je familieleden? Wat voor gevolgen heeft dat voor je familiebanden?
- Hoe belangrijk is familie voor jou?
- Zijn er in jouw familie mensen die voor elkaar zorgen?
- Hoe praten jouw ouders/verzorgers over je opa/oma?
- Weet je waar jouw grootouders gelukkig van worden?

Vraag een paar groepjes: Hoe ging het gesprek? Zijn er veel overeenkomsten? Zijn er (culturele) verschillen?

OPDRACHT 4A. WAAR WORD JIJ GELUKKIG VAN? (10 MIN)

Opi Kas voelt zich gelukkig in IJsland. Hij houdt van de bergen en van vis. Hij heeft geen behoefte aan veel mensen om zich heen. Weet jij waar jij gelukkig van wordt? Praat je daar met anderen over? Hoe voel je je als je gelukkig bent?

Vertel: "Ik laat snel twee foto's zien. Kies steeds welke situatie jou het meest gelukkig maakt. Reageer intuïtief, dat betekent dat je niet te lang nadenkt."

Laat steeds de dia met een keuze zien en vraag kinderen snel te reageren. Kinderen mogen hun rode of groene kaartje omhoog steken. "Waar word je het meest gelukkig van?" Vraag per dia om een toelichting van één of twee leerlingen

Alle stellingen staan in de PowerPoint

ROOD	GROEN
Mooie natuur/ wandelen in het bos	Een drukke stad met een bioscoopbezoek
Stil, alleen op je kamer een boek lezen/gamen	Vol huis, druk, met veel familie dichtbij elkaar zijn
Met een huisdier knuffelen	Lachen met vriendinnen
Een sportwedstrijd winnen	Hoge cijfers halen
Veel likes en volgers online (populair account)	Veel vrienden in het echt
Veel (dure) spullen hebben	Delen van spullen

Handleiding leerkrachten

Blanco dia: “Mist er iets? Waar word je écht gelukkig van?”

Concludeer samen: Zijn er overeenkomsten tussen de leerlingen in de klas? Of veel verschillen? Is er één ding wat je het meest gelukkig maakt?

Vraag door:

- Vraag door: wie of wat bepaalt jouw geluk?
- Weet je ook wat jou óngelukkig maakt?
- Weet je waar mensen in je omgeving gelukkig van worden? Praat je daarover? Waarom wel/niet?
- Weet je waar jouw opa/oma gelukkig van worden?
- Is er een verschil tussen waar jonge en oude mensen gelukkig van worden?

3. MENINGSVORMENDE FASE

In de meningsvormende fase presenteer je de stelling. Leerlingen oefenen met redeneren.

Presenteer de stelling:

“Het is belangrijk dat jonge en oude mensen elkaar vaker ontmoeten”

Ik ben het eens/oneens, omdat, bijvoorbeeld
Licht het ABC-schema toe d.m.v. ‘modeling’ oftewel hardop denkend-voordoen.

Bijvoorbeeld: “Ik neem de stelling in mijn hoofd en ik doe alsof ik het eens ben. Ik kan zeggen: Ja, ik ben het met de stelling eens omdat... Jonge en oude mensen elkaar dan beter begrijpen. Ik kan ook een voorbeeld uit *De regels van drie* geven: “Twan zag opi Kas eerst vooral als een oude man die niet veel meer kon. Toen ze vaker met elkaar op pad gingen en gesprekken voerden, begreep Twan beter waarom opi Kas zelf beslissingen over zijn leven wilde maken.”

Voorbeeld tegenargument

Benadruk dat ze voor- en tegenargumenten mogen gebruiken en beide kanten van het schema moeten invullen. Misschien vinden ze het lastig meer dan één argument in te vullen? Nodig de leerlingen dan uit om in ieder geval meer voorbeelden aan te dragen.

4. VERDIEPINGSFASE

Hebben alle leerlingen een argument op papier en weten ze wat ze willen zeggen over de stelling? Maak dan een U-vormige kring voor de Lagerhuisdiscussie. Zorg ervoor dat je iedereen kunt zien en dat de studenten elkaar aan kunnen kijken. Herhaal welke spelregel in de discussie centraal moet staan. De discussie duurt maximaal 15 minuten. Zet een klok om de tijd bij te houden.

HOE WERKT DE LAGERHUISDISCUSSIE:

"Ik ben nu de debatleider."

- Ga staan als je iets wilt zeggen.
- Ga zitten als je na een paar beurten niet het woord krijgt.
- Speel met je lichaamstaal als je sneller het woord wilt. Ga dan weer staan en maak oogcontact met elkaar en met mij.
- Ik las een time-out in om te zien hoe het met de beurtverdeling en de spelregels gaat.
- Herhaal de stelling. Zet de klok van 15 min aan. Geef de leerlingen het woord en vraag welke argumenten ze hebben opgeschreven."

Stel alleen subvragen als de discussie stilvalt of om de discussie verdieping te geven (maak een keuze uit de vragen, afhankelijk van waar de leerlingen op 'aan' gaan)

- Heb jij contact met je opa/oma? Hoe vaak zien jullie elkaar?
 - Waar praat je over met je opa/oma?
 - Zijn er ook onderwerpen waar je liever niet over praat met je opa/oma?
 - Heb je altijd zin om naar je opa/oma te gaan, wanneer wel/niet?
 - Ontmoet je ook andere oudere mensen? (in de buurt?) Wat bespreken jullie?
- Wat weet je van de jeugd van je grootouders?
 - Wat zou je willen weten?
- Zijn er familieleden in jouw familie die zorg/hulp nodig hebben?
 - Zijn er regels of gewoonten binnen jouw familie/cultuur hoe je met oudere mensen omgaat?
 - Ben je wel eens in een verzorgingstehuis geweest?
- Kunnen jongere mensen iets van oudere mensen leren?)
- Kunnen oudere mensen iets van jongere mensen leren?)

- Neem jij ouderen altijd serieus? Wanneer niet?
 - Vind je dat opi Kas serieus genomen wordt? Wat zou je tegen oma/mama willen zeggen?
 - Voel jij je altijd serieus genomen? Wanneer niet? Hoe voelt dat?
- Weet je er ouderen eenzaam zijn bij jou in de buurt?
 - Voel jij je verantwoordelijk voor ouderen te zorgen/op bezoek te gaan?
 - Wat kunnen we doen tegen eenzaamheid bij ouderen?

Abstracter

- Voel jij altijd autonomie? (of: maken volwassenen wel eens beslissingen over jou?)
 - Hoe voel jij je als mensen beslissingen voor jou maken? Of voor jou denken?
 - Abstracter: Wat is de grens van autonomie? Wie bepaalt dat?
 - En als je hulpbehoevend bent; heb je dan nog steeds eventueel autonomie?
 - Vind je dat ouderen in de samenleving genoeg autonomie hebben? En kinderen?
 - Wat vind je van de keuze van opi Kas? Wat zou jij doen als je Twan was?
 - Wat als jouw keuzes iemand anders verdrietig maken?
- Waarin lijken kinderen en ouderen op elkaar? (waarin lijken opi Kas en Twan op elkaar?)
- Begrijp jij je opa/oma meestal? (wat hij/zij/x zegt of doet?) en andersom?
 - Moet je het altijd met elkaar eens zijn om iemand te kunnen begrijpen?
- Vind jij dat iemand anders mag kiezen voor zijn/haar geluk?
- Twan noemt opi Kas 'bijna op'. Hij vindt het een enge gedachte als hij 'helemaal op' zou zijn. Praat jij wel eens over doodgaan? Is praten over dood 'taboe'?
 - Kunnen we dat makkelijker maken?
 - Wat vind je ervan dat er over opi gesproken wordt als 'Bijna op'?

Richting een advies (meer abstracte vragen):

- Wat kan het ons opleveren als oudere en jonge mensen elkaar vaker ontmoeten?
- Hoe kun je vooroordelen over ouderen voorkomen? Of verminderen?
- Hoe kunnen oudere en jongere mensen meer met elkaar in contact komen?
- Wat zeg je tegen iemand die grapjes maakt over oudere mensen?

Rond het gesprek positief af. Vat samen en vraag leerlingen naar een conclusie.

5. EVALUATIEFASE

Blik terug op de les. Focus op het proces en vraag leerlingen tops en tips te geven over de discussie:

Wat ging het goed? Hoe ging de spelregel? Wat kan er volgende keer beter?

“Wie is er door de les van mening veranderd? Wat zou je willen vragen aan de opa/oma of een oudere bij jou in de buurt?”

DEEL 3

CREATIEVE VERWERKING EN VERDER LEZEN

In *De regels van drie* komen veel thema's terug, zoals autonomie, ouder worden, familiebanden en praten over de dood. Daarnaast biedt het boek aanleiding om meer te weten te komen over IJsland en over survivals. De onderstaande opdrachten zijn los uit te voeren.

OPDRACHT 1. INTERVIEW MET IEMAND DIE 50 JAAR OUDER IS

Wat heb je nodig:

- Blanco papier
- Deel 3 van de PowerPoint presentatie vanaf slide 24

Instructie:

Vraag kinderen te bedenken wie ze willen interviewen. Vraag leerlingen in tweetallen een interviewleidraad te maken met vragen.

Help leerlingen met deze deze vragen:

- Wat vindt hij/zij/x van het woord oudere, of senior of bejaard?
- Hoe wil hij/zij/x genoemd worden?
- Voelt hij/zij/x zich oud?
- Wat weet hij/zij/x nog van de tijd dat hij/zij jouw leeftijd had?
- Voelt hij/zij/x zich altijd serieus genomen?
- Wat vindt hij/zij/x van de stelling: Het is belangrijk dat oude en jonge mensen elkaar vaker ontmoeten?

Geef kinderen de opdracht de komende week iemand te interviewen en hier een kort verslagje van te maken.

Na het interview kun je een speeddate organiseren waarbij leerlingen in tweetallen uitwisselen:

- Wie heb je geïnterviewd?
- Hoe ging het interview?
- Wat heb je geleerd?
- Wat heeft je verbaasd?

TIP:

Is er een verzorgingstehuis in de buurt van de school? Kunnen leerlingen een keer op bezoek? Kaartjes schrijven of een andere actie bedenken om in contact te komen met de bewoners?

OPDRACHT 2. CULTURELE VERSCHILLEN RONDOM OUDER WORDEN

Wat heb je nodig:

- Laptops
- Grote witte vellen

Instructie:

Oma en mama willen opi Kas meenemen, weg uit IJsland, mee naar huis in Nederland. In de hele wereld kijken mensen verschillend naar ouder worden en de zorg voor ouderen. Ook in Nederland zelf is er veel verschil binnen families hoe zij omgaan met oudere familieleden.

Bespreek in tweetallen:

- Hoe praten jullie thuis over ouder worden?
- Vind je ouder worden iets positiefs?
- Zijn er gewoonten in de familie die te maken hebben met ouder worden?

Vertel: overal in de wereld gaan mensen anders om met ouder worden. In de VS bijvoorbeeld: Daar is nu een president van 79 jaar. In Nederland ben je dan al lánɡ met pensioen. Japanse vrouwen hebben de hoogste levensverwachting in de wereld. Sommige mensen zeggen dat dat komt door hun gezonde (vis)dieet en veel lichaamsbeweging. Anderen zeggen dat Japanse ouderen een actief sociaal leven hebben en lang in het huishouden meewerken. Welke verschillen zijn er wereldwijd?

Verdeel de klas in groepjes. Ieder groepje kiest een land in de wereld. Denk aan: Japan, Marokko, Gambia, Duitsland, VS, Canada, Spanje, China, Argentinië. Geef leerlingen de opdracht onderzoekje te doen naar de positie van ouderen in dat land. Zoek met kinderen welke bronnen beschikbaar zijn (denk aan boeken, internet, films). Na 45 minuten geven leerlingen een presentatie.

Handleiding leerkrachten

Geef de volgende vragen mee:

- Zijn er gewoonten rondom ouder worden?
- Hoe wonen de meeste ouderen?
- Tot hoe oud werken mensen?
- Abstracter: hoe kijken mensen tegen ouder worden aan?

OPDRACHT 3. SURVIVALLEN

Nodig:

- Een survivalboek
- Laptop met internet
- Witte vellen
- Zoek van te voren websites, bijvoorbeeld over de noordpool, de savanne of de woestijn die leerlingen kunnen gebruiken bij het maken van hun survivalgids.

Instructie:

Het boek heet *De regels van drie*.

Bespreek in tweetallen:

- Wat zijn de regels van drie?
- Waarom heet dat boek zo?
- Hoe komen de regels in het verhaal terug?
- Wat vindt Twan van deze regels, en opi Kas?
- Welke titel zou jij het boek gegeven hebben?

Vraag een aantal tweetallen om een samenvatting.

Vertel: Twan leest regelmatig voor uit het survival boek.

Vraag:

- Wat heb je nog meer geleerd uit het survival boek?
- Waar zou je meer over willen weten?
- Welk survivalboek zou jij willen lezen?

Maken:

- Bedenk een gebied of plek in de wereld waar je 10 dagen moet overleven.
- Ga in tweetallen opzoek op internet: wat is de temperatuur? Welke planten leven er? Welke dieren leven er?
- Schrijf samen vijf do's (doe dit wel!) en vijf dont's (kijk uit, doe dit niet!) die helpen om in dit gebied te kunnen overleven. Zoek plaatjes of maak tekeningen om de instructies te verduidelijken.

TIP:

Je kunt ook ludieke variant van het survivalboek kiezen met een knipoog naar *De regels van drie*, bijvoorbeeld een survivalgids voor een bezoekje aan opa/oma of een weekje weg met familie.